

O‘QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA O‘QUVCHILARNI IJODIY FIKRLASH QOBILIYATLARINI SHAKLLANTIRISH

*Namangan davlat pedagogika instituti dotsenti
(PhD) R.Lutfetdinova*

*Namangan davlat pedagogika instituti
1-bosqich magistranti Sh.To‘xtaxo‘jayeva*

Bugungi kunda ta’lim jarayonida o‘quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ijodiy fikrlash o‘quvchilarning mustaqil ravishda yangi g‘oyalar yaratish, muammolarni o‘ziga xos usullar bilan hal qilish va original yechimlar topish qobiliyatini rivojlantiradi. O‘qish savodxonligi darslarida ushbu qobiliyatni shakllantirish orqali nafaqat matnlarni tushunish va tahlil qilish, balki ularni yangicha talqin etish va ijodiy yondashuv asosida qayta ishlashga erishish mumkin. Ushbu maqolada o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishning muhim jihatlari, metodlari va samarali usullari yoritiladi.

Ijodiy fikrlashning mohiyati va ahamiyati. Ijodiy fikrlash – bu mavjud bilim va tajribaga asoslangan holda yangi g‘oyalar yaratish va innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqish jarayoni hisoblanadi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun ijodiy fikrlashning rivojlanishi quyidagi afzalliklarni ta’minlaydi:

- Mustaqil tafakkurni rivojlantirish;
- O‘qilgan matnni qayta talqin qilish va muqobil g‘oyalar yaratish;
- Muammolarni ijodiy yondashuv orqali hal qilish;
- Tanqidiy fikrlash va mantiqiy xulosalar chiqarish qobiliyatini mustahkamlash.

O‘quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirish metod va usullari. Ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish uchun o‘qish savodxonligi darslarida quyidagi metod va usullardan foydalanish mumkin:

1. Erkin tafakkur usuli (Brainstorming) – O‘quvchilarga berilgan mavzu bo‘yicha har qanday fikrni erkin ifodalash imkoniyati beriladi.

Masalan, “Qushlar gapirsa, nimalarni aytardi?” mavzusida o‘quvchilarning ijodiy javoblarini yozish.

2. Fantastik g‘oyalar yaratish – O‘quvchilarga mavjud voqealarni o‘z fantaziyalari asosida qayta yaratish vazifasi beriladi.

Misol: “Bo‘g‘irsoq” ertagini o‘quvchi o‘zining yangi, boshqacha yakun bilan yozish.

3. Roliy o‘yinlar va dramatizatsiya – Dars jarayonida hikoya yoki asarlardan parchalarga asoslangan sahna ko‘rinishlarini yaratish.

Masalan: “Zumrad va Qimmat” ertagining muqobil versiyasini sahnalashtirish.

4. Matnni davom ettirish yoki tugatish – O‘quvchilar matnning faqat bir qismini o‘qib, uning davomiy qismiga o‘z ijodiy yechimlarini taklif qilishadi.

Masalan: “Agar Alpomish boshqa yo‘l tanlaganida, nima bo‘lar edi?”

5. O‘xshashlik va metafora yaratish – O‘quvchilar tanish tushunchalarni o‘ziga xos tarzda tasvirlash yoki boshqa narsalar bilan taqqoslash orqali ijodiy tafakkurini rivojlantiradi.

Masalan: “Kitob – bu ...” iborasini turli ijodiy tarzda davom ettirish.

6. Muammoli topshiriqlar va muqobil yechimlar topish – O‘quvchilarga qiyin vaziyatlar beriladi va ular ushbu muammolarni hal qilish uchun turli strategiyalar ishlab chiqishadi.

Masalan: “Agar tabiatni asrash bo‘yicha yangi qoidalar yaratish mumkin bo‘lsa, qanday qoidalarni kiritgan bo‘lar edingiz?”

7. Vizual yondashuv – rasmlar va grafik materiallar bilan ishlash – O‘quvchilar rasmlar, komikslar yoki grafik materiallar asosida yangi hikoyalar yaratishadi.

Masalan: Turli rasmlar asosida hikoya tuzish.

Ijodiy fikrlashni baholash va rivojlantirish. Ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonida baholash ham muhim o‘rin tutadi. Quyidagi mezonlar asosida o‘quvchilarning ijodiy tafakkuri baholanadi:

- O‘ziga xos va original g‘oyalar yaratish qobiliyati;
- Muqobil va innovatsion yondashuvlarni qo‘llay olish;
- O‘qilgan matnga yangi talqin berish;
- Mustaqil fikrlash va ijodkorlik darajasi.

Baholash jarayoni quyidagi shakllarda amalga oshirilishi mumkin:

- O‘quvchilarning yozgan hikoya yoki ertaklari tahlil qilinadi;
- Ularning muammoli vaziyatlarga bergan javoblari baholanadi;
- Sahna ko‘rinishlari va ijodiy mashg‘ulotlar orqali natijalar aniqlanadi.

Xulosa qilib aytganda, o‘quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish ta’lim jarayonining ajralmas qismi bo‘lishi kerak. O‘qish savodxonligi darslarida turli interfaol va innovatsion metodlardan foydalanish orqali o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, muammolarni tahlil qilish va ijodiy yondashuv asosida yangi g‘oyalar ishlab chiqish qobiliyatlari rivojlantiriladi. O‘qituvchilar dars jarayonida ijodiy tafakkurni qo‘llab-quvvatlashga yo‘naltirilgan topshiriqlar va faoliyatlarni qo‘llash orqali o‘quvchilarning nafaqat ta’lim jarayonidagi, balki kelajakdagi muvaffaqiyatlari uchun mustahkam poydevor yaratishlari mumkin.